

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (трети състав)

23 март 2023 година*

„Преюдициално запитване — Самостоятелно заети търговски представители — Директива 86/653/ЕИО — Член 17, параграф 2, буква а) — Прекратяване на договор за търговско представителство — Право на обезщетение на търговския представител — Условия за предоставяне — Оправдано обезщетение — Преценка — Понятие за комисионата, изгубена от търговския представител — Комисиона за бъдещи сделки — Нови клиенти, които търговският представител е привлякъл — Съществуващи клиенти, с които търговският представител значително е увеличил обема на търговията — Еднократна комисиона“

По дело C-574/21

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Nejvyšší soud (Върховен съд, Чешка република) с акт от 29 юни 2021 г., постъпил в Съда на 20 септември 2021 г., в рамките на производство по дело

QT

срещу

O2 Czech Republic a.s.,

СЪДЪТ (трети състав),

състоящ се от: К. Jürimäe (докладчик), председател на състава, М. Safjan, N. Piçarra, N. Jääskinen и М. Gavales, съдии,

генерален адвокат: Т. Šarpeťa,

секретар: М. Ferreira, главен администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 15 септември 2022 г.,

като има предвид становищата, представени:

- за QT, от D. Rašovský, advokát,
- за O2 Czech Republic a.s., от L. Duffek и M. Olík, advokáti,

* Език на производството: чешки.

- за чешкото правителство, от Т. Machovičová, О. Serdula, М. Smolek и J. Vlácil, в качеството на представители,
- за германското правителство, от J. Möller, U. Bartl, J. Heitz и М. Hellmann, в качеството на представители,
- за Европейската комисия, от L. Armati, М. Mataija и Р. Němečková, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 24 ноември 2022 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 17, параграф 2, буква а) от Директива 86/653/ЕИО на Съвета от 18 декември 1986 година относно координирането на правото на държавите членки, свързано с дейността на самостоятелно заетите търговски представители (ОВ L 382, 1986 г., стр. 17; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 1, стр. 176).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между QT, търговски представител, и дружеството O2 Czech Republic a.s. относно искане за обезщетение при прекратяване на договора за търговско представителство между този търговски представител и това дружество.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Второ и трето съображение от Директива 86/653 гласят:

„като има предвид, че различията в националните правни системи, отнасящи се до търговското представителство, значително засягат условията за конкуренция и упражняването на тази дейност в рамките на Общността и са в ущърб както на закрилата, предоставена на търговските представители по отношение на техните принципи, така и на сигурността на търговските сделки; като има предвид, освен това, че тези различия са такива, че значително възпрепятстват сключването и функционирането на договорите за търговско представителство, когато принципалът и търговските представители са установени в различни държави членки;

като има предвид, че търговията със стоки между държавите членки трябва да се извършва при условия, които са сходни на тези на единния пазар, и това поражда необходимост от сближаване на правните системи на държавите членки до степента, необходима за доброто функциониране на Общия пазар; като има предвид, в това отношение, че стълкновителните

норми не отстраняват в областта на търговското представителство противоречията, посочени по-горе, нито пък това би станало, ако те се уеднаквят, и съответно предлаганата координация е необходима, независимо от съществуването на тези норми“.

4 Съгласно член 1 от посочената директива:

„1. Мерките за хармонизация, предвидени в настоящата директива, се прилагат по отношение на законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите членки, регулиращи отношенията между търговските представители и техните принципиали.

2. За целите на настоящата директива „търговски представител“ означава самостоятелно зает посредник, който има дълготрайни пълномощия да договаря продажбата или покупката на стоки от името на друго лице, наричано по-долу „принципал“, или да договаря и сключва такива сделки от името и за сметка на този принципал.

[...]“.

5 Член 6 от посочената директива уточнява:

„1. При липсата на някаква договореност по този въпрос между страните и без това да засяга прилагането на задължителните разпоредби на държавите членки относно размера на възнаграждението, търговският представител има право на възнаграждение, съответстващо на обичайната търговска практика там, където упражнява дейността си и за представителство за стоките, представляващи предмет на договора за представителство. Ако няма такава обичайна практика, търговският представител има право на разумно възнаграждение, като се вземат предвид всички аспекти на сделката.

2. Всяка част от възнаграждението, която варира с броя или стойността на търговските сделки, се счита за комисиона, по смисъла на настоящата директива.

3. Членове 7 до 12 не се прилагат, ако търговският представител не получава възнаграждение, напълно или частично, чрез комисиона“.

6 Член 7 от същата директива гласи:

„1. Търговският представител има право на комисиона за търговски сделки, които са сключени по време на периода, обхванат от договора за представителство:

а) когато сделката е била сключена в резултат на неговата намеса; или

б) когато сделката е била сключена с трета страна, която преди това е била негов клиент за сделки от същия вид.

2. Търговският представител има също така право на комисиона и за сделки, сключени по време на периода, обхванат от договора за представителство:

– било когато е натоварен с определена географска област или група от потребители,

– или когато притежава изключително право за дадена географска област или група от потребители,

и когато сделката е била сключена с потребител, принадлежащ към тази област или група.

Държавите членки трябва да включат в правото си една от възможностите, посочени в предходните две тирета“.

7 Член 8 от Директива 86/653 гласи:

„Търговският представител има право на комисиона за търговски сделки, сключени след прекратяването на договора за представителство:

- а) ако сделката се дължи главно на усилията на търговския представител по време на периода, обхванат от договора за представителство и ако сделката е сключена в рамките на разумен период след прекратяването на договора; или
- б) ако, в съответствие с условията, посочени в член 7, поръчката на третата страна достигне до принципала или търговския представител преди прекратяването на договора за представителство“.

8 Член 17 от тази директива гласи:

„1. Държавите членки предприемат необходимите мерки, за да гарантират, че търговският [представител], след прекратяването на договора за представителство, е обезщетен в съответствие с параграф 2 или е обезщетен за вреди в съответствие с параграф 3.

2. а) Търговският представител има право на обезщетение, ако и при условие че:

- е привлякъл нови клиенти за принципала или значително е увеличил обема на търговията със съществуващи клиенти и принципалът продължава да извлича съществени ползи от търговията с такива клиенти, и
- изплащането на това обезщетение е оправдано, с оглед на всички обстоятелства и, по-специално, комисионата, изгубена от търговския представител при търговията, извършена с такива потребители. Държавите членки могат да предвидят такива обстоятелства да включват също и прилагане или неприлагане на клауза за забрана на конкурентна дейност, по смисъла на член 20.

б) Размерът на обезщетението не може да надвишава число, еквивалентно на обезщетение за една година, изчислено на базата на средното годишно възнаграждение на търговския представител за предходните пет години, а ако договорът е продължил по-малко от пет години, обезщетението се изчислява средно за периода.

в) Предоставянето на такова обезщетение не пречи на търговския представител да предяви иск за вреди.

3. Търговският представител има право на обезщетение за вреди, които понася в резултат от прекратяването на отношенията си с принципала.

Такива вреди се считат за настъпили, особено когато прекратяването настъпва при следните обстоятелства:

- лишаване на търговския представител от комисионата, която би получил при нормалното изпълнение на договора за представителство, докато принципалът получава значителни ползи, свързани с дейностите на търговския представител,
- и/или които не са дали възможност на търговския представител да амортизира разходите, които е понесъл при изпълнението на договора за представителство, по съвет на принципала.

4. Право на обезщетение, както е предвидено в параграф 2 или на обезщетение за вреди, както е предвидено в параграф 3, възниква също, когато договорът за представителство е прекратен поради смъртта на търговския представител.

5. Търговският представител губи правото си на обезщетение в случаите, предвидени в параграф 2, или на обезщетение за вреди в случаите, предвидени в параграф 3, ако в рамките на една година от прекратяването на договора той не е уведомил принципала, че има намерение да предяви правата си.

6. [Европейската комисия] представя на Съвета [на Европейския съюз], в рамките на осем години след датата на нотифициране на настоящата директива, доклад за прилагането на настоящия член и, ако е необходимо, му представя предложенията си за изменения“.

9 Член 18 от посочената директива уточнява:

„Обезщетението или обезщетението за вреди, посочени в член 17, не се дължат:

- а) когато принципалът е прекратил договора за представителство поради грешки от страна на търговския представител, което би оправдало незабавното прекратяване на договора за представителство по силата на националното право;
- б) когато търговският представител е прекратил договора за представителство, освен ако такова прекратяване не е оправдано от обстоятелства от страна на принципала или на основание възраст, отпадналост или заболяване на търговския представител, в следствие на които не е разумно от него да се изисква да продължава дейностите си;
- в) когато, съгласно споразумение с принципала, търговският представител възложи правата и задълженията си по договора за представителство на друго лице“.

10 Член 19 от същата директива предвижда:

„Страните не могат да се отклоняват от разпоредбите на членове 17 и 18 в ущърб на търговския представител, преди срокът на договора за представителство да е изтекъл“.

Чешкото право

- 11 Член 652, параграф 1 от Zákonn č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (Закон № 513/1991 — Търговски закон) в редакцията, приложима в главното производство (наричан по-нататък „Търговският закон“), по същество предвижда, че с договора за търговско представителство търговският представител се задължава да договаря и сключва с клиенти сделки, както и да извършва свързани с тях дейности от името и за сметка на принципала.
- 12 Член 669, параграф 1 от Търговския закон транспонира член 17, параграф 2, буква а) от Директива 86/653 във вътрешното право на Чехия и гласи:

„При прекратяване на договора търговският представител има право на обезщетение, ако:

- (а) е привлякъл нови клиенти за принципала или значително е увеличил обема на търговията със съществуващи клиенти, а принципалът продължава да извлича съществени ползи от търговията с тези клиенти; и
- (б) изплащането на това обезщетение е оправдано, с оглед на всички обстоятелства, и по-специално изгубената от търговския представител комисиона от търговията, извършена с такива клиенти [...]“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

- 13 На 1 януари 1998 г. жалбоподателят в главното производство сключва договор за търговско представителство с дружеството, чийто правоприменик е O2 Czech Republic (наричано по-нататък „O2 Czech Republic“). Договорното правоотношение е прекратено на 31 март 2010 г. Договорът е бил с предмет предлагане и продажба на доставяните от това дружество телекомуникационни услуги, доставка и продажба на мобилни телефони и аксесоари за тях, както и евентуално на други стоки и услуги за абонатите.
- 14 По силата на този договор жалбоподателят в главното производство е получавал еднократна комисиона за всеки сключен за O2 Czech Republic договор.
- 15 През 2006 г. и 2007 г. жалбоподателят в главното производство привлича нови клиенти за O2 Czech Republic и сключва допълнителни договори със съществуващи клиенти. Поради максималния срок на абонаментните планове обаче тези договори не са действащи след 31 март 2010 г. — датата, на която е прекратен разглежданият в главното производство договор за търговско представителство.
- 16 За разлика от това през 2008 г. и 2009 г. жалбоподателят в главното производство сключва общо 431 договори за абонамент, действащи и след 31 март 2010 г., като от тях 155 са нови, а 276 — изменени, и получава комисиона за тях от O2 Czech Republic.
- 17 Тъй като счита, че това дружество не му е изплатило обезщетението, което му дължи по силата на член 669, параграф 1 от Търговския закон, транспониращ член 17, параграф 2, буква а) от Директива 86/653, жалбоподателят в главното производство иска от Obvodní soud pro Prahu 4 (Районен съд Прага 4, Чешка република) да осъди O2 Czech Republic да му плати сумата от 2 023 799 чешки крони (CZK) (около 82 000 евро).

- 18 Този съд отхвърля искането с мотива, че жалбоподателят в главното производство не е доказал, че след прекратяването на разглеждания договор за търговско представителство O2 Czech Republic продължава да извлича съществени ползи от търговия с привлечени от него клиенти.
- 19 Решението на този съд е потвърдено във въззивното производство от Městský soud v Praze (Градски съд Прага, Чешка република). В решението от 27 ноември 2019 г. той приема, че уговорената от страните по договора еднократна комисиона е надлежно изплатена на жалбоподателя в главното производство. Според този съд доводът, че жалбоподателят има право на комисиона, която хипотетично би могла да бъде получена, не обосновава правото му на обезщетение. Жалбоподателят в главното производство наистина привлякъл нови клиенти и увеличил обема на търговията със съществуващите клиенти, от което O2 Czech Republic можело да извлича ползи и след прекратяването на договора за търговско представителство. Дружеството обаче вече било платило комисиона на същото основание и по силата на същия договор. Поради това този съд стига до извода, че изплащането на обезщетение не е оправдано по смисъла на член 669, параграф 1, буква в) от Търговския закон и че дори само това основание е достатъчно искането да се отхвърли.
- 20 Жалбоподателят в главното производство подава касационна жалба срещу това решение пред запитващата юрисдикция Nejvyšší soud (Върховен съд, Чешка република).
- 21 С жалбата си жалбоподателят в главното производство критикува постоянната практика на запитващата юрисдикция по член 669, параграф 1, буква в) от Търговския закон, съгласно която „комисионата, изгубена от търговския представител“ е за вече сключена от него сделка, тоест за сделка, която самият той е договорил или с която значително е увеличил обема на търговията. Това понятие трябвало обаче да включва и комисионата, която търговският представител хипотетично би получил от сключени от принципала сделки след прекратяването на договора за търговско представителство с клиенти, които този търговски представител е привлякъл или с които значително е увеличил обема на търговията по време на изпълнението на договора си.
- 22 Запитващата юрисдикция отбелязва, че съдебната ѝ практика се различава от възприетата в Германия съдебна практика. Съгласно последната „комисиона, изгубена от търговския представител“ е комисионата за сделки, които търговският представител би сключил за сметка на принципала, ако договорът му за търговско представителство хипотетично продължаваше да действа. Освен това съгласно съдебната практика в Германия в случаите, когато е уговорена еднократна комисиона, търговският представител не я губи никога, като винаги има право на обезщетение. С оглед на това съществували сериозни съмнения във връзка с тълкуването на член 17, параграф 2, буква а) от Директива 86/653.
- 23 При тези обстоятелства Nejvyšší soud (Върховен съд) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:
- „1) Трябва ли изразът „изгубена комисиона“ по смисъла на член 17, параграф 2, буква а), второ тире от [Директива 86/653] да се тълкува в смисъл, че такава е и комисионата за сключване на договори, които търговският представител би сключил, ако още действаше договорът му за търговско представителство, с клиентите, които е привлякъл за принципала или с които значително е увеличил обема на търговията?

- 2) Ако е така, при какви условия този извод се отнася и до т.нар. еднократни комисии за сключване на договор?“.

По компетентността на Съда и допустимостта на преюдициалните въпроси

- 24 На първо място, по отношение на компетентността на Съда да отговори на преюдициалните въпроси следва да се отбележи, от една страна, че разглежданият в главното производство договор за търговско представителство е сключен на 1 януари 1998 г., тоест преди присъединяването на Чехия към Европейския съюз на 1 май 2004 г. Този договор обвързва страните в главното производство до 31 март 2010 г. — датата, на която O2 Czech Republic го прекратява. Като се има предвид, че предмет на спора в главното производство са именно правните последици от развалянето, настъпили след присъединяването на Чехия към Европейския съюз, Директива 86/653 е приложима *ratione temporis* към този спор.
- 25 От друга страна, що се отнася до материалното приложно поле на тази директива, от член 1, параграф 2 от нея следва, че тя се прилага само за продажби или покупки на стоки, но не и за доставки на услуги. Предмет на разглеждания в главното производство договор за търговско представителство е както продажбата на стоки, така и доставката на услуги. Следователно той попада само частично в това материално приложно поле.
- 26 Видно обаче от член 652 от Търговския закон, при транспонирането на Директива 86/653 във вътрешното право на Чехия националният законодател е решил да включи всички сделки на търговските представители и следователно е искал разпоредбите на тази директива да бъдат приложими както към сделките за покупка и продажба на стоки, така и към доставките на услуги.
- 27 В постоянната си практика Съдът приема, че когато националното законодателство съобразява правната уредба на чисто вътрешни положения с предвидената в правото на Съюза уредба с цел по-конкретно избягване на проявите на дискриминация по отношение на гражданите на тази държава или на евентуални нарушения на конкуренцията или още с цел да се гарантира еднакво производство в сходни положения, налице е несъмнен интерес от еднакво тълкуване на възприетите въз основа на правото на Съюза разпоредби или понятия, независимо от изискванията за прилагането им, за да се избегнат последващи различия в тълкуването (решение от 3 декември 2015 г., *Quenon K.*, C-338/14, EU:C:2015:795, т. 17 и цитираната съдебна практика).
- 28 Следователно обстоятелството, че разглежданият в главното производство договор се отнася както до стоки, така и до услуги, не е пречка Съдът да отговори на поставените от запитващата юрисдикция преюдициални въпроси.
- 29 С оглед на изложените съображения Съдът следователно е компетентен да отговори на тези въпроси.
- 30 На второ място, O2 Czech Republic твърди, че преюдициалните въпроси са недопустими, тъй като са ирелевантни за разрешаването на спора в главното производство.

- 31 В това отношение следва да се припомни, че съгласно постоянната съдебна практика в рамките на сътрудничеството между Съда и националните юрисдикции, въведено с член 267 ДФЕС, само националният съд, който е сезиран със спора и трябва да поеме отговорността за последващото му съдебно решаване, може да прецени предвид особеностите на делото както необходимостта от преюдициално решение, за да може да се произнесе, така и релевантността на въпросите, които поставя на Съда. Следователно, щом като поставените въпроси се отнасят до тълкуването на правото на Съюза, Съдът по принцип е длъжен да се произнесе (решение от 14 юли 2022 г., Volkswagen, C-134/20, EU:C:2022:571, т. 56 и цитираната съдебна практика).
- 32 От това следва, че въпросите, които се отнасят до правото на Съюза, по презумпция са релевантни. Съдът може да откаже да се произнесе по отправеното от национална юрисдикция преюдициално запитване само когато е съвсем очевидно, че исканото тълкуване на правото на Съюза няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора в главното производство, когато проблемът е от хипотетично естество или когато Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на поставените му въпроси (решение от 14 юли 2022 г., Volkswagen, C-134/20, EU:C:2022:571, т. 57 и цитираната съдебна практика).
- 33 В случая запитващата юрисдикция е изложила в достатъчна степен в акта за преюдициално запитване не само съображенията, поради които е отправила запитване до Съда относно тълкуването на разпоредбите на Директива 86/653, но и причините, поради които това тълкуване ѝ изглежда необходимо за решаването на спора в главното производство.
- 34 При тези условия преюдициалните въпроси са допустими.

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос

- 35 Най-напред следва да се припомни, че тълкуването на член 17 от Директива 86/653 трябва да се извърши с оглед на преследваната от нея цел и с оглед на системата, която тя въвежда. Директивата има за цел да хармонизира правото на държавите членки, уреждащо правоотношенията между страните по договор за търговско представителство (вж. в този смисъл решение от 3 декември 2015 г., Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, т. 21 и 22 и цитираната съдебна практика).
- 36 Както става ясно от второто и третото ѝ съображение, Директива 86/653 цели да защити търговските представители в отношенията им с техните принципали, да засили сигурността на търговските сделки и да улесни търговията със стоки между държавите членки, като сближи правните системи на последните в областта на търговското представителство. За тази цел Директивата въвежда, по-конкретно в членове 13—20 от нея, правила за сключването и прекратяването на договора за търговско представителство (решение от 3 декември 2015 г., Quenon K., C-338/14, EU:C:2015:795, т. 23 и цитираната съдебна практика).
- 37 Що се отнася по-конкретно до прекратяването на договора за търговско представителство, член 17 от Директива 86/653 задължава държавите членки да въведат механизъм за обезщетяване на търговския представител, като им предоставя възможност за избор

между две системи: обезщетяване в съответствие с критериите, посочени в параграф 2 от този член, тоест системата на обезщетението за клиента, или поправка на вредите, съгласно критериите, определени в параграф 3 от него, тоест системата на обезщетението за вреди (решение от 3 декември 2015 г., *Quenon K.*, C-338/14, EU:C:2015:795, т. 24 и цитираната съдебна практика).

- 38 Съгласно акта за преюдициално запитване Чехия е избрала системата за обезщетение за клиента по член 17, параграф 2 от Директива 86/653.
- 39 Тази система на обезщетение за клиента се състои от три фази. Най-напред, първата от тези фази има за цел да определи ползите за принципала, произтичащи от търговията с клиентите, привлечени от търговския представител, съобразно критериите по член 17, параграф 2, буква а), първо тире. По-нататък, втората фаза е проверка по смисъла на второто тире от тази разпоредба дали размерът, определен въз основа на посочените критерии, е оправдан с оглед на всички конкретни обстоятелства по случая, и по-специално комисионата, изгубена от търговския представител. Накрая, в третата фаза размерът на обезщетението се привежда в съответствие с горната граница, предвидена в същия член 17, параграф 2, буква б), което се налага единствено ако размерът, резултат от двете предходни фази на изчисление, я надвишава (вж. в този смисъл решение от 3 декември 2015 г., *Quenon K.*, C-338/14, EU:C:2015:795, т. 28 и цитираната съдебна практика).
- 40 В случая първият въпрос се отнася конкретно до смисъла на израза „комисионата, изгубена от търговския представител“, който израз е използван в член 17, параграф 2, буква а), второ тире от Директива 86/653 и формално съответства на втората фаза на системата за обезщетение за клиента. Видно обаче от акта за преюдициално запитване, запитващата юрисдикция поставя по-общ въпрос, който не се отнася само до втората фаза. Той всъщност е свързан и с обстоятелствата, които трябва да се вземат предвид през първата фаза, за да се преценят ползите за принципала след прекратяването на договора за търговско представителство, а не само с изчисляването на съответното обезщетение и определянето дали то е оправдано.
- 41 Ето защо следва да се приеме, че с първия си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 17, параграф 2, буква а) от Директива 86/653 трябва да се тълкува в смисъл, че при определяне на обезщетението по член 17, параграф 2 от тази директива следва да се вземе предвид и комисионата, която търговският представител би получил, ако договорът му за търговско представителство хипотетично продължаваше да действа, за сключени след прекратяването на този договор сделки с нови клиенти, които е привлякъл за принципала преди това прекратяване, или с клиенти, с които значително е увеличил обема на търговията преди това прекратяване.
- 42 На първо място, член 17, параграф 2, буква а) във връзка с член 17, параграф 1 от тази директива предвижда условията, при които търговският представител има право на обезщетение след прекратяването на договора му за търговско представителство, и уточнява начина на изчисляване на това обезщетение. В този смисъл предвиденото в тази разпоредба право на обезщетение на търговския представител е обвързано с прекратяването на договорните му отношения с принципала (вж. в този смисъл решение от 19 април 2018 г., *CMR*, C-645/16, EU:C:2018:262, т. 23).

- 43 В това отношение, както отбелязва генералният адвокат в точка 53 от заключението си, член 17, параграф 2, буква а), първо тире от Директива 86/653 уточнява, че търговският представител има право на обезщетение, ако са изпълнени две кумулативни условия. От една страна, търговският представител трябва да е привлякъл нови клиенти за принципала или значително да е увеличил обема на търговията със съществуващи клиенти. От друга страна, принципалът трябва да продължава да извлича ползи от търговията с тези клиенти.
- 44 Както обаче от употребата на наречията „encore“, „noch“, „fortsat“, „nadále“, „todavía“, „ancora“, „nadal“, „ainda“, „nog“ и „naďalej“ в текстовете на разпоредбата съответно на френски, немски, датски, чешки, испански, италиански, полски, португалски, нидерландски и словашки език, така и от употребата на глаголите „продължава“, „jätkuvalt“, „διατηρεί“, „to derive from“, „továbbra is [...] tesz szert“, „continuuă“, „jatkuvasti“ и „fortsätter“ в текстовете на разпоредбата съответно на български, естонски, гръцки, английски, унгарски, румънски, фински и шведски език ясно следва, че става въпрос за ползи, които продължават да се извличат след прекратяването на договора за търговско представителство по сключени след това прекратяване сделки с посочените клиенти. С други думи, това са ползите, които след прекратяване на договора за търговско представителство принципалът продължава да извлича от търговските отношения, установени или развити от търговския представител по време на действието на договора му.
- 45 От тази гледна точка член 17, параграф 2, буква а), второ тире от Директива 86/653 по същество уточнява, че за да бъде оправдано изплащането на обезщетение на търговския представител след прекратяване на договора за търговско представителство, при изчисляването на това обезщетение трябва да се вземат предвид всички свързани с договора обстоятелства, и по-специално комисионата, изгубена от търговския представител при търговията, извършена с такива клиенти. Всъщност тази комисиона съответства на ползите, посочени в член 17, параграф 2, буква а), първо тире, доколкото също като тях е получена при търговията, извършена с посочените в последната разпоредба клиенти след прекратяването на договора.
- 46 В този смисъл „комисионата, изгубена от търговския представител“ по смисъла на член 17, параграф 2, буква а), второ тире от Директива 86/653 е комисионата, която търговският представител щеше да трябва да получи, ако договорът за търговско представителство продължаваше да действа, и съответства на ползите, печалбата за принципала след прекратяването на договора за търговско представителство в резултат на търговските отношения, установени или значително разширени от търговския представител преди това прекратяване.
- 47 Следователно от текста на член 17, параграф 2, буква а) от Директива 86/653 се установява, че комисионата — която търговският представител щеше получи, ако договорът му за търговско представителство хипотетично продължаваше да действа, и която се отнася за сключени след прекратяването на този договор сделки с нови клиенти, привлечени от него за принципала преди това прекратяване, или за извършеното от него преди това прекратяване значителното увеличаване на обема на търговията със съществуващи клиенти — трябва да се вземе предвид при определянето на обезщетението по посочения член 17, параграф 2.
- 48 На второ място, предложеното тълкуване се потвърждава и от контекста на член 17, параграф 2, буква а) от тази директива.

- 49 Първо, както бе припомнено в точка 37 от настоящото решение, член 17 от посочената директива оставя на държавите членки възможност да изберат, за да осигурят обезщетяването на търговския представител в случай на прекратяване на договора за търговско представителство, между две системи, предвидени съответно в параграфи 2 и 3 от този член. Тъй като и двете имат за цел да осигурят такова обезщетение, тези системи трябва да се разбират като обхващащи идентични предпоставки, а именно загуби за период след прекратяването на договора за търговско посредничество (вж. в този смисъл решение от 19 април 2018 г., *CMR, C-645/16, EU:C:2018:262*, т. 28).
- 50 По отношение на член 17, параграф 3 от Директива 86/653 Съдът обаче е приел, че търговският представител има право на обезщетение за претърпените вреди, в частност когато същите са резултат от прекратяването на договорните отношения с принципала при обстоятелства, които лишават този търговски представител от комисионата, на която би имал право при изпълнение на договора, докато принципалът получава значителни ползи от дейността на този представител, и/или при обстоятелства, които не са дали възможност на търговския представител да си възстанови разходите, които при изпълнението на договора е направил по съвет на принципала (решение от 19 април 2018 г., *CMR, C-645/16, EU:C:2018:262*, т. 27). Следователно посоченият член 17, параграф 3 се отнася до хипотезата на бъдещите комисиони, които са щели да бъдат получени, ако договорът за търговско представителство не е бил прекратен.
- 51 Ето защо и член 17, параграф 2 от Директива 86/653 трябва да се отнася за такава хипотеза, като предвиденото в тази разпоредба обезщетение трябва да отчита, при определените в нея условия, комисионата, която търговският представител би получил, ако договорът за търговско представителство хипотетично продължаваше да действа.
- 52 Второ, предложеното тълкуване се потвърждава и от анализа на разпоредбата от гледна точка на членове 7 и 8 от тази директива. Всъщност член 7 предвижда, че търговският представител има право на комисиона за търговски сделки, които са сключени по време на периода, обхванат от договора му за търговско представителство, при определените в същия член условия. Член 8 от същата директива допълва, че търговският представител има право на комисиона за търговски сделки, сключени след прекратяването на договора, когато по същество сделката е трябвало да бъде осъществена към момента на прекратяването.
- 53 В този контекст, за да се гарантира полезното му действие, член 17, параграф 2 от Директива 86/653 трябва да се тълкува в смисъл, че обхваща хипотеза, различна от тези по членове 7 и 8 от същата директива. Следователно посоченият член 17, параграф 2 не би могъл да обхваща случаите, в които търговският представител не е получил всички комисиони, които е трябвало да му бъдат платени, тъй като тези случаи попадат в приложното поле на член 7 от посочената директива. Освен това този член не може да се тълкува и в смисъл, че се прилага по отношение на сделки, които е трябвало да бъдат сключени точно преди прекратяването, но са сключени след него, тъй като тези сделки попадат в обхвата на член 8 от същата директива. Всъщност комисионите, посочени в членове 7 и 8 от Директива 86/653, по естеството си са придобити права и не са подчинени на специфичните ограничения и изисквания, предвидени в членове 17 и 18 от тази директива.

- 54 Следователно предвиденото в член 17, параграф 2 от Директива 86/653 обезщетение очевидно се отнася за комисионата, която търговският представител би получил, ако договорът му за търговско представителство хипотетично продължаваше да действа, за сделки с привлечени от него за принципала нови клиенти или за значително увеличаване на обема на търговията със съществуващи клиенти.
- 55 Трето, следва да се вземе предвид и докладът за прилагането на член 17 от Директива 86/653 на Съвета относно координирането на правото на държавите членки, свързано с дейността на самостоятелно заетите търговски представители, който Комисията представя на 23 юли 1996 г. (СОМ(96) 364 final) на основание член 17, параграф 6 от тази директива и който дава подробни сведения относно действителното изчисляване на обезщетението по член 17, параграф 2 от тази директива с цел да се улесни в по-еднообразно тълкуване на този член 17 (вж. в този смисъл решение от 26 март 2009 г., Semen, C-348/07, EU:C:2009:195, т. 22 и цитираната съдебна практика). В доклада се посочва, че това обезщетение съответства на ползите, които принципалът продължава да извлича от дейността на търговския представител след прекратяването на договора за търговско представителство. Уточнява се и че обезщетението е за приноса за изграждане на добра репутация на принципала. От тези разяснения следва, че то трябва да обхваща и комисионата, която търговският представител би получил, ако договорът му за търговско представителство хипотетично продължаваше да действа, за сделки с привлечени от него за принципала нови клиенти или за значително увеличаване на обема на търговията със съществуващи клиенти.
- 56 На трето място, преследваните с Директива 86/653 цели също подкрепят посоченото тълкуване на член 17, параграф 2, буква а) от тази директива. Всъщност, както се посочва в точка 36 от настоящото решение, тази директива цели да защити търговските представители в отношенията им с техните принципали, да засили сигурността на търговските сделки и да улесни търговията със стоки между държавите членки, като сближи правните системи на последните в областта на търговското представителство.
- 57 В този контекст Съдът е постановил, че членове 17—19 от Директива 86/653 имат за цел да осигурят закрилата на търговския представител след прекратяването на договора за търговско представителство и че установеният за тази цел от директивата режим е императивен. Въз основа на това Съдът стига до извода, че всяко тълкуване на член 17 от посочената директива, което би могло да се окаже в ущърб на търговския представител, е изключено (решение от 19 април 2018 г., CMR, C-645/16, EU:C:2018:262, т. 34 и 35 и цитираната съдебна практика). Съдът по-конкретно е приел, че член 17, параграф 2 от същата директива трябва да се тълкува така, че да се способства за тази защита на търговския представител и съответно да се отчитат напълно заслугите му при осъществяването на сделките, с които е натоварен (вж. в този смисъл решение от 7 април 2016 г., Marchon Germany, C-315/14, EU:C:2016:211, т. 33).
- 58 Както обаче по същество отбелязва генералният адвокат в точка 73 от заключението си, ограничаването на обхвата на понятието „комисионата, изгубена от търговския представител“ до сделките, сключени преди прекратяването на договора за търговско представителство, би могло да лиши търговския представител от значителен дял от печалбите, реализирани въз основа на работата му от принципала след прекратяването на договора за търговско представителство.

- 59 Следователно тълкуване на член 17, параграф 2, буква а) от Директива 86/653 — съгласно което при определяне на обезщетението на търговския представител се изключва комисионата, която той би получил, ако договорът му за търговско представителство хипотетично продължаваше да действа, за сключени след прекратяването на този договор сделки с нови клиенти, които преди това прекратяване е привлякъл за принципала, или за сключени след това прекратяване сделки с клиенти, с които значително е увеличил обема на търговията преди същото прекратяване — би било в противоречие с целите на тази директива.
- 60 С оглед на изложеното на първия въпрос следва да се отговори, че член 17, параграф 2, буква а) от Директива 86/653 трябва да се тълкува в смисъл, че при определяне на обезщетението по член 17, параграф 2 от тази директива следва да се вземе предвид и комисионата, която търговският представител би получил, ако договорът му за търговско представителство хипотетично продължаваше да действа, за сключени след прекратяването на този договор сделки с нови клиенти, които е привлякъл за принципала преди това прекратяване, или с клиенти, с които значително е увеличил обема на търговията преди това прекратяване.

По втория въпрос

- 61 С втория си въпрос запитващата юрисдикция иска по същество да се установи дали член 17, параграф 2, буква а) от Директива 86/653 трябва да се тълкува в смисъл, че при изчисляване на обезщетението по член 17, параграф 2 плащането на еднократна комисиона води до изключване на комисионата, изгубена от търговския представител при търговията, извършена от принципала след прекратяването на договора за търговско представителство, с нови клиенти, които търговският представител е привлякъл за него преди това прекратяване, или с клиенти, с които е увеличил обема на търговията преди това прекратяване.
- 62 В това отношение, както бе посочено в точка 39 от настоящото решение, член 17, параграф 2, буква а), второ тире от тази директива по същество изисква изплащането на обезщетението да е оправдано с оглед на всички обстоятелства, и по-специално комисионата, изгубена от търговския представител.
- 63 От това следва, че „комисионата, изгубена от търговския представител“ по смисъла на тази разпоредба, е само едно от обстоятелствата, които следва да се вземат предвид при преценката дали изплащането на обезщетението е оправдано. Следователно изборът на определен вид комисиона, като например на еднократна комисиона, не може да постави под въпрос предвиденото в тази разпоредба право на обезщетение. В противен случай би съществувал риск от заобикаляне на задължителния съгласно член 19 от посочената директива характер на това право на обезщетение.
- 64 В материалите по делото, с които разполага Съдът, се съдържат малко данни за обхвата на еднократните комисиони, които жалбоподателят в главното производство е получавал по силата на договора си за търговско представителство с O2 Czech Republic. В съдебното заседание последното обаче посочва, че разглежданите в главното производство еднократни комисиони съответстват на фиксирани възнаграждения за всеки нов договор, сключен с нови или съществуващи клиенти чрез посредничеството на жалбоподателя в главното производство.

- 65 Ако случаят е такъв, което запитващата юрисдикция следва да провери, клиентелата, която жалбоподателят в главното производство е създал или развил, би могла да допринесе за добрата репутация и за сключването на нови сделки, които биха му дали право на комисиона, ако договорът му за търговско представителство не беше прекратен. При тези обстоятелства, както подчертава по същество генералният адвокат в точка 89 от заключението си, такива еднократни комисиони не покриват комисионата, изгубена от търговския представител при търговията, извършена от принципала с тези клиенти след прекратяването на договора за търговско представителство.
- 66 С оглед на изложеното на втория въпрос следва да се отговори, че член 17, параграф 2, буква а) от Директива 86/653 трябва да се тълкува в смисъл, че при изчисляване на обезщетението по член 17, параграф 2 плащането на еднократна комисиона не води до изключване на комисионата, изгубена от търговския представител при търговията, извършена от принципала след прекратяването на договора за търговско представителство, с нови клиенти, които търговският представител е привлякъл за него преди това прекратяване, или с клиенти, с които е увеличил обема на търговията преди това прекратяване, в случаите, когато еднократната комисиона представлява фиксирано възнаграждение за всеки нов договор, който принципалът е сключил с нови или съществуващи клиенти чрез посредничеството на търговския представител.

По съдебните разноски

- 67 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (трети състав) реши:

- 1) Член 17, параграф 2, буква а) от Директива 86/653/ЕИО на Съвета от 18 декември 1986 година относно координирането на правото на държавите членки, свързано с дейността на самостоятелно заетите търговски представители,**

трябва да се тълкува в смисъл, че:

при определяне на обезщетението по член 17, параграф 2 от тази директива следва да се вземе предвид и комисионата, която търговският представител би получил, ако договорът му за търговско представителство хипотетично продължаваше да действа, за сключени след прекратяването на този договор сделки с нови клиенти, които е привлякъл за принципала преди това прекратяване, или с клиенти, с които значително е увеличил обема на търговията преди това прекратяване.

- 2) Член 17, параграф 2, буква а) от Директива 86/653**

трябва да се тълкува в смисъл, че:

при изчисляване на обезщетението по член 17, параграф 2 плащането на еднократна комисиона не води до изключване на комисионата, изгубена от

търговския представител при търговията, извършена от принципала след прекратяването на договора за търговско представителство, с нови клиенти, които търговският представител е привлякъл за него преди това прекратяване, или с клиенти, с които е увеличил обема на търговията преди това прекратяване, в случаите, когато еднократната комисиона представлява фиксирано възнаграждение за всеки нов договор, който принципалът е сключил с нови или съществуващи клиенти чрез посредничеството на търговския представител.

Подписи